

INTERNATIONALE CONTROLESTANDAARD 545

DE CONTROLE VAN WAARDERINGEN TEGEN REËLE WAARDE EN VAN DE TOELICHTINGEN DAAROP

INHOUDSOPGAVE

	Paragrafen
Inleiding	1-9
Kennis van het proces van de leiding voor het bepalen van waarderingen tegen reële waarde en de toelichtingen daarop, alsmede de daarop betrekking hebbende interne beheersingsmaatregelen, en risico-inschatting	10-16
Het evalueren van de geschiktheid van de waarderingen tegen reële waarde en de toelichtingen daarop	17-28
Het gebruikmaken van de werkzaamheden van een deskundige	29-32
Controlewerkzaamheden die inspelen op het risico van een afwijking van materieel belang in waarderingen tegen reële waarde die door de entiteit zijn gemaakt en in de toelichtingen daarop	33-55
Toelichting met betrekking tot reële waarde.....	56-60
Het evalueren van de uitkomsten van de controlewerkzaamheden.....	61-62
Bevestigingen van de leiding van de entiteit.....	63-64
Communicatie met het toezichthoudend orgaan	65
Ingangsdatum	66

Bijlage: Waardering tegen reële waarde en de toelichtingen daarop onder verschillende stelsels inzake financiële verslaggeving

Internationale controlestandaard (*International Standard on Auditing*, ISA) 545 “De controle van waarderingen tegen reële waarde en van de toelichtingen daarop” dient te worden gelezen in de context van het “Voorwoord tot de internationale standaarden voor kwaliteitsbeheersing, controle-, *assurance*-opdrachten en verwante diensten” waarin het toepassen en de autoriteit van de ISA’s worden bepaald.

Inleiding

1. Deze Internationale Controlestandaard (*International Standard on Auditing*, ISA) heeft ten doel grondbeginselen en essentiële werkzaamheden vast te stellen en aanwijzingen te geven omtrent de controle van waarderingen tegen reële waarde en de toelichtingen daarop die zijn gehanteerd in de financiële overzichten. Deze ISA is in het bijzonder gericht op controleoverwegingen inzake de waardering, de presentatie en de toelichting van activa, verplichtingen en bepaalde componenten van het eigen vermogen, voor zover deze van materieel belang zijn, die in de financiële overzichten tegen reële waarde zijn gepresenteerd of waarvan toelichtingen op basis van reële waarde in de financiële overzichten werden opgenomen. Waardering tegen reële waarde van activa, verplichtingen en bepaalde componenten van het eigen vermogen kan een gevolg zijn zowel van de eerste verwerking van de transacties als van waardeveranderingen op een later moment. Veranderingen in de waardering tegen reële waarde die zich in de loop van de tijd voordoen kunnen onder verschillende stelsels inzake financiële verslaggeving op verschillende wijze worden behandeld. Zo kunnen bijvoorbeeld sommige stelsels inzake financiële verslaggeving als eis stellen dat dergelijke veranderingen direct in het eigen vermogen worden verwerkt terwijl andere stelsels als eis stellen dat deze via de winst- en-verliesrekening worden weergegeven.

2. Hoewel deze ISA aanwijzingen geeft voor de controle van waarderingen tegen reële waarde en de toelichtingen daarop, kan controle-informatie, die is verkregen uit andere controlewerkzaamheden, ook controle-informatie verschaffen over de waardering tegen reële waarde en de toelichting daarop. Het is bijvoorbeeld mogelijk dat controlewerkzaamheden die gericht zijn op het vaststellen van het bestaan van een actief dat is gewaardeerd tegen reële waarde, ook relevante controle-informatie verschaffen over de waardering ervan (zoals de fysieke toestand van een vastgoedbelegging).

2a. In paragraaf 16 van ISA 500, “Controle-informatie” wordt vereist dat de auditor gebruik maakt van voldoende gedetailleerde beweringen als basis voor de inschatting van het risico van een afwijking van materieel belang en voor het opzetten en uitvoeren van verdere controlewerkzaamheden die inspelen op de ingeschatte risico’s. Waarderingen tegen reële waarde en de toelichtingen daarop zijn als zodanig geen beweringen maar kunnen wel betrekking hebben op bepaalde beweringen, afhankelijk van het van toepassing zijnde stelsel inzake financiële verslaggeving.

3. De auditor dient voldoende en geschikte controle-informatie te verkrijgen over het feit dat de waarderingen tegen reële waarde en de toelichtingen daarop in overeenstemming zijn met het voor de entiteit van toepassing zijnde stelsel inzake financiële verslaggeving. Paragraaf 22 van ISA 315 “Kennis van de entiteit en haar omgeving en het inschatten van het risico van een afwijking van materieel belang“ vereist dat de auditor kennis verkrijgt omtrent het voor de entiteit van toepassing zijnde stelsel inzake financiële verslaggeving.

4. De leiding van de entiteit is verantwoordelijk voor het maken van waarderingen tegen reële waarde en de toelichtingen daarop in de financiële overzichten. Als onderdeel van het nakomen van haar verantwoordelijkheid moet de leiding een proces opzetten voor financiële administratie en verslaggeving ten behoeve van het vaststellen van waarderingen tegen reële waarde en de toelichtingen daarop, het kiezen van juiste waarderingmethoden, het vaststellen en op adequate wijze onderbouwen welke belangrijke veronderstellingen zijn gehanteerd, het opstellen van de waardering en het zich er van verzekeren dat de presentatie en toelichting van de waardering tegen reële waarde in overeenstemming zijn met het voor de entiteit van toepassing zijnde stelsel inzake financiële verslaggeving.

5. Veel waarderingen die gebaseerd zijn op schattingen, waaronder de waarderingen tegen reële waarde, zijn omwille van hun aard onnauwkeurig. In geval van waarderingen tegen reële waarde, in het bijzonder wanneer deze niet resulteren uit een contractuele overeenkomst en geen kasstromen genereren of wanneer er geen marktinformatie beschikbaar is bij het maken van de schatting, leiden waarderingen tegen reële waarde dikwijls tot onzekerheid inzake zowel het bedrag als de tijdstippen van toekomstige kasstromen. De waardering tegen reële waarde kan ook gebaseerd zijn op veronderstellingen over toekomstige omstandigheden, transacties of gebeurtenissen waarvan de uitkomst onzeker is en zal daarom in de tijd onderhevig zijn aan verandering. De beoordeling van de auditor van dergelijke veronderstellingen is gebaseerd op de informatie die de auditor ter beschikking staat op het moment van de controle en de auditor is niet verantwoordelijk voor het voorspellen dat toekomstige omstandigheden, transacties of gebeurtenissen zich zullen voordoen die, als ze op het moment van de controle bekend waren geweest, een belangrijke invloed hadden kunnen hebben op de handelingen van de leiding of op de veronderstellingen van de leiding waarop waarderingen tegen reële waarde en de toelichting daarop zijn gebaseerd. Veronderstellingen die worden gehanteerd bij de waardering tegen reële waarde zijn van

dezelfde aard als de veronderstellingen die nodig zijn voor het maken van andere schattingen. ISA 540, “De controle van schattingen” geeft aanwijzingen voor de controle van schattingen. Deze ISA behandelt echter zowel overwegingen die overeenkomen met die van ISA 540 als andere overwegingen in de specifieke context van waarderingen tegen reële waarde en de toelichtingen daarop in overeenstemming met het van toepassing zijnde stelsel inzake financiële verslaggeving.

6. Verschillende stelsels inzake financiële verslaggeving vereisen of bieden de mogelijkheid tot een aantal verschillende vormen van waarderingen tegen reële waarde en de toelichtingen daarop in de financiële overzichten. Zij verschillen ook in de mate waarin zij aanwijzingen geven voor de waarderingsmethoden voor waardering van activa en verplichtingen of de toelichtingen daarop. Sommige stelsels inzake financiële verslaggeving schrijven strikte regels voor, andere geven algemene aanwijzingen en sommige geven in het geheel geen aanwijzingen. Daarnaast bestaan er ook sectorspecifieke toepassingen voor waarderingen tegen reële waarde en de toelichtingen daarop. Hoewel deze ISA aanwijzingen geeft voor de controle van waarderingen tegen reële waarde en de toelichtingen daarop is zij niet gericht op specifieke categorieën van activa of verplichtingen, transacties of branchespecifieke aanpassingen. De Bijlage bij deze ISA behandelt waarderingen tegen reële waarde en de toelichtingen daarop onder verschillende stelsels inzake financiële verslaggeving en de mate waarin de waardering tegen reële waarde wordt toegepast, inclusief het feit dat er tussen deze stelsels verschillende definities van het begrip “reële waarde” kunnen bestaan. *International Accounting Standard (IAS) 39*, “Financiële Instrumenten: Verwerking en Waardering”, definieert reële waarde bijvoorbeeld als “het bedrag waarvoor een actief kan worden verhandeld of een verplichting kan worden afgewikkeld tussen terzake goed geïnformeerde, tot een transactie bereid zijnde partijen die onafhankelijk zijn”.

7. In de meeste stelsels inzake financiële verslaggeving ligt aan de term “waardering tegen reële waarde” de continuïteitsveronderstelling van de activiteiten van de entiteit ten grondslag, zonder enige intentie of noodzaak om over te gaan tot liquidatie, belangrijke inkrimping van de activiteiten of het afsluiten van een transactie onder ongunstige voorwaarden. Daarom is, in deze omstandigheden, de reële waarde niet het bedrag dat een entiteit zou ontvangen of betalen op grond van een gedwongen transactie, een onvrijwillige liquidatie of een gedwongen verkoop. Het kan echter noodzakelijk zijn dat een entiteit rekening houdt met haar actuele economische omstandigheden of operationele situatie bij het

bepalen van de reële waarde van haar activa en verplichtingen wanneer dat op grond van het voor haar van toepassing zijnde stelsel inzake financiële verslaggeving is verplicht of toegestaan en dit stelsel niet duidelijk maakt op welke manier dat moet worden gedaan. Het plan van de leiding van de entiteit om een actief op versnelde wijze af te stoten gericht op het bereiken van bepaalde operationele doelen kan bijvoorbeeld van belang zijn voor het bepalen van de reële waarde van dat actief.

8. De waardering tegen reële waarde kan betrekkelijk eenvoudig zijn voor bepaalde activa of verplichtingen, bijvoorbeeld voor activa die gekocht en verkocht worden in open en actieve markten die direct beschikbare en betrouwbare informatie verschaffen over de prijs waartegen feitelijke transacties tot stand komen. De waardering tegen reële waarde van andere activa of verplichtingen kan ingewikkelder zijn. Voor een bepaald actief bestaat er wellicht geen actieve markt of het heeft eigenschappen die het voor de leiding van de entiteit noodzakelijk maken de reële waarde ervan te schatten (bijvoorbeeld een vastgoedbelegging of een ingewikkeld afgeleid financieel instrument). De schatting van de reële waarde kan worden verkregen door gebruik te maken van een waarderingsmodel (bijvoorbeeld een model dat gebaseerd is op verwachtingen en op het bepalen van de contante waarde van toekomstige kasstromen) of met de ondersteuning van een deskundige, zoals een onafhankelijk actuaaris.

9. De onzekerheid die aan een element is verbonden of het gebrek aan objectieve gegevens kan er toe leiden dat geen redelijke schatting ervan kan worden gemaakt, in welk geval de auditor nagaat of de inhoud van zijn verklaring aanpassing behoeft om te voldoen aan **ISA 701**, “Aanpassingen van de inhoud van de verklaring van een (onafhankelijk) auditor”.

Kennis van het proces van de entiteit voor het bepalen van waarderingen tegen reële waarde en de toelichtingen daarop, alsmede de daarop betrekking hebbende interne beheersingsmaatregelen, en risico-inschatting

10. In het kader van het verkrijgen van kennis van de entiteit en haar omgeving, inclusief haar interne interne beheersingsmaatregelen, dient de auditor in voldoende mate kennis te verkrijgen omtrent het proces van de entiteit dat gericht is op het bepalen van waarderingen tegen reële waarde en de toelichtingen daarop en de daarop betrekking hebbende interne beheersingsmaatregelen om het risico van een afwijking van materieel belang op beweringniveau te kunnen onderkennen en inschatten en om verdere controlewerkzaamheden te kunnen opzetten en uitvoeren.

11. De leiding van de entiteit is verantwoordelijk voor het tot stand brengen van een proces voor financiële administratie en verslaggeving voor het bepalen van de waardering tegen reële waarde. In bepaalde gevallen kan de waardering tegen reële waarde en daardoor ook het proces dat door de leiding van de entiteit wordt gehanteerd om de reële waarde te bepalen, eenvoudig en betrouwbaar zijn. De leiding van de entiteit zou bijvoorbeeld kunnen verwijzen naar openbare noteringen om de reële waarde te bepalen van verhandelbare effecten die de entiteit in portefeuille heeft. Bepaalde waarderingen tegen reële waarde zijn echter naar hun aard ingewikkelder dan andere en brengen onzekerheid met zich omtrent het in de toekomst voorkomen van gebeurtenissen en de uitkomsten daarvan, waardoor het noodzakelijk is om in het kader van het waarderingsproces van veronderstellingen uit te gaan waarbij gebruik zou moeten worden gemaakt van oordeelsvorming. De kennis die de auditor heeft van het waarderingsproces, waaronder de complexiteit daarvan, is voor hem een hulpmiddel bij het onderkennen en inschatten van het risico van een afwijking van materieel belang met als doel de aard, tijdsfasering en omvang van de verdere controlewerkzaamheden te bepalen.

12. Bij het verkrijgen van kennis omtrent het proces van de entiteit voor het bepalen van de waarderingen tegen reële waarde en de toelichtingen daarop houdt de auditor rekening met bijvoorbeeld:

- De relevante interne beheersingsmaatregelen inzake het proces van bepalen van de reële waarde, waaronder bijvoorbeeld interne beheersingsmaatregelen betreffende de gegevens en de functiescheiding tussen degenen die namens de entiteit de aan de waardering ten grondslag liggende transacties aangaan en degenen die verantwoordelijk zijn voor het tot stand brengen van de waarderingen.
- De deskundigheid en ervaring van degenen die de waardering tegen reële waarde bepalen.
- De rol die de informatietechnologie speelt in het proces.
- De soorten posten of transacties die waarderingen tegen reële waarde en de toelichtingen daarop vereisen (bijvoorbeeld of de posten voortkomen uit routinematige en regelmatig voorkomende transacties dan wel of zij voortkomen uit niet-routinematige of ongebruikelijke transacties).

- De mate waarin het proces van de entiteit steunt op een service-organisatie voor het verkrijgen van de waardering tegen reële waarde of voor de gegevens waarop de waardering is gebaseerd. Wanneer een entiteit gebruikmaakt van een service-organisatie handelt de auditor overeenkomstig de vereisten van ISA 402, “Overwegingen bij controles van entiteiten die gebruikmaken van service-organisaties”.
- De mate waarin de entiteit gebruikmaakt van de werkzaamheden van deskundigen voor de bepaling van waarderingen tegen reële waarde en de toelichtingen daarop (zie paragraaf 29 – 32 van deze ISA).
- De belangrijkste veronderstellingen die door de leiding van de entiteit zijn weerhouden voor het bepalen van de reële waarde.
- De documentatie die de veronderstellingen van de leiding van de entiteit onderbouwt.
- De methoden die worden gehanteerd om de veronderstellingen van de leiding van de entiteit te ontwikkelen en toe te passen, en om de veranderingen daarin op te volgen.
- De mate waarin interne beheersingsmaatregelen met betrekking tot wijzigingen van beveiligingsprocedures inzake waarderingsmodellen en daarop betrekking hebbende informatiesystemen, inclusief de goedkeuringsprocessen, worden nageleefd.
- De interne beheersingsmaatregelen inzake de consistentie, de tijdigheid en de betrouwbaarheid van de gegevens waarvan de waarderingsmodellen gebruik maken.

13. ISA 315 vereist van de auditor dat hij kennis verkrijgt van de onderdelen van de interne beheersing. Met name verkrijgt de auditor voldoende kennis van de interne beheersingsmaatregelen inzake het bepalen van waarderingen van de entiteit tegen reële waarde en de toelichtingen daarop om het risico van een afwijking van materieel belang te onderkennen en in te schatten en om de aard, tijdsfasering en omvang van de verdere controlewerkzaamheden te bepalen.

14. Nadat de auditor kennis heeft verkregen van het proces van de entiteit voor het bepalen van waarderingen tegen reële waarde en het formuleren van toelichtingen daarop dient hij het risico van een afwijking van materieel belang in de financiële overzichten op beweringniveau inzake waarderingen tegen reële waarde en de toelichtingen daarop te onderkennen en in te schatten om de aard, tijdsfasering en omvang van de verdere controlewerkzaamheden te kunnen bepalen.

15. De mate waarin een waardering tegen reële waarde vatbaar is voor een afwijking is een inherent risico. Dientengevolge zullen de aard, tijdsfasering en omvang van de verdere controlewerkzaamheden afhankelijk zijn van de vatbaarheid van de waardering tegen reële waarde voor een afwijking en van de vraag of het proces van bepaling van de reële waarde betrekkelijk eenvoudig dan wel ingewikkeld is.

15a. Wanneer de auditor heeft vastgesteld dat het risico van een afwijking van materieel belang inzake een waardering tegen reële waarde en de toelichting is, zodat er speciale aandacht aan moet worden besteed tijdens de controle, handelt hij vervolgens conform de vereisten van ISA 315.

16. ISA 315 behandelt de inherente beperkingen van interne beheersingsmaatregelen. Omdat bij de bepaling van reële waarde door de leiding van de entiteit dikwijls subjectieve oordeelsvorming wordt gehanteerd, kan deze invloed hebben op de aard van de interne beheersingsmaatregelen die kunnen worden ingevoerd. De vatbaarheid van waardering tegen reële waarde voor afwijkingen kan ook toenemen wanneer de vereisten voor administratie en financiële verslaggeving inzake de waardering tegen reële waarde ingewikkelder worden. De auditor houdt bij het inschatten van het risico van een afwijking van materieel belang rekening met de in dergelijke situaties bestaande inherente beperkingen van de interne beheersingsmaatregelen.

Het evalueren van de geschiktheid van de waarderingen tegen reële waarde en van de toelichtingen daarop

17. De auditor dient te evalueren of de waarderingen tegen reële waarde en de toelichtingen daarop in de financiële overzichten in overeenstemming zijn met het voor de entiteit van toepassing zijnde stelsel inzake financiële verslaggeving.

18. De auditor maakt gebruik van zijn kennis van de eisen die door het van toepassing zijnde stelsel inzake financiële verslaggeving zijn gesteld en van zijn kennis omtrent de activiteiten van de entiteit en de sector, tezamen met de uitkomsten van andere controlewerkzaamheden, bij het beoordelen of de verwerking van activa en verplichtingen, die tegen reële waarde moeten worden gewaardeerd, juist is en of de toelichtingen inzake de waardering tegen reële waarde en de daarmee verband houdende belangrijke onzekerheden toereikend zijn binnen het voor de entiteit van toepassing zijnde stelsel inzake financiële verslaggeving.

19. De evaluatie van de geschiktheid van de waarderingen tegen reële waarde van de entiteit binnen het voor haar van toepassing zijnde stelsel inzake financiële verslaggeving en de evaluatie van de controle-informatie hangen deels af van de kennis die de auditor heeft verworven van de aard van de activiteiten. Dit is met name het geval wanneer het actief of de verplichting dan wel de waarderingmethode zeer ingewikkeld is. Zo kunnen bijvoorbeeld financiële instrumenten zeer ingewikkeld zijn, met het risico dat verschillende interpretaties van de wijze waarop de reële waarde moet worden vastgesteld tot verschillende uitkomsten zullen leiden. Bij de waardering tegen reële waarde van sommige posten, bijvoorbeeld lopende projecten van onderzoek en ontwikkeling of immateriële activa die zijn verkregen bij een bedrijfscombinatie, kunnen speciale overwegingen worden gehanteerd die worden beïnvloed door de aard van de entiteit en haar activiteiten wanneer dergelijke overwegingen zijn toegestaan binnen het voor de entiteit van toepassing zijnde stelsel inzake financiële verslaggeving. Tevens is het mogelijk dat de kennis van de auditor over de activiteiten van de entiteit, samen met de uitkomsten van andere controlewerkzaamheden, voor hem een hulpmiddel is bij het onderkennen van activa waarvoor de leiding van de entiteit een bijzondere waardevermindering moet onderkennen door gebruik te maken van een waardering tegen reële waarde op grond van het voor de entiteit van toepassing zijnde stelsel inzake financiële verslaggeving.

20. Wanneer de methode voor het waarden tegen reële waarde is aangegeven door het van toepassing zijnde stelsel inzake financiële verslaggeving, bijvoorbeeld wanneer is vereist dat de reële waarde van verhandelbare effecten wordt bepaald door gebruikmaking van prijsnoteringen in plaats van door gebruikmaking van een waarderingmodel, gaat de auditor na of de waardering tegen reële waarde in overeenstemming is met die methode.

21. Sommige stelsels inzake financiële verslaggeving stellen als basisvoorwaarde dat de reële waarde van activa of verplichtingen op een betrouwbare wijze moet kunnen worden bepaald alvorens waarderingen tegen reële waarde en de toelichtingen daarop verplicht worden gesteld of worden toegestaan. In sommige gevallen wordt aan deze basisvoorwaarde niet voldaan omdat een actief of verplichting geen prijsnotering heeft in een actieve markt en andere methoden om tot een redelijke schatting van de reële waarde daarvan te komen duidelijk ongeschikt of onwerkbaar zijn. Wanneer de leiding van de entiteit de beslissing heeft genomen dat de basisvoorwaarde, dat de reële waarde op een betrouwbare wijze kan worden vastgesteld, niet vervuld is, verkrijgt de auditor voldoende en geschikte controle-informatie ter onderbouwing van deze beslissing en gaat hij na of de post op de juiste wijze is verwerkt binnen het van toepassing zijnde stelsel inzake financiële verslaggeving.

22. De auditor dient controle-informatie te verkrijgen over het voornemen van de leiding van de entiteit om een bepaald actieplan uit te voeren voor zover deze betrekking heeft op waarderingen tegen reële waarde en op de toelichtingen daarop binnen het voor de entiteit van toepassing zijnde stelsel inzake financiële verslaggeving, en hij dient te beoordelen of zij in staat is deze ook na te komen.

23. In sommige stelsels inzake financiële verslaggeving vormen de plannen van de leiding van de entiteit ten aanzien van een actief of een verplichting een maatstaf voor het vaststellen van de waardering, de presentatie en de vereisten die gelden voor de toelichting, en voor de wijze waarop veranderingen in de reële waarde in de financiële overzichten worden vermeld. In dergelijke stelsels inzake financiële verslaggeving speelt het voornemen van de leiding van de entiteit een belangrijke rol bij het bepalen of de entiteit de reële waarde op een juiste wijze hanteert. Vaak documenteert de leiding van de entiteit haar plannen en voornemens inzake bepaalde activa en verplichtingen en kan dit vereist zijn onder het van toepassing zijnde stelsel inzake financiële verslaggeving. Hoewel de omvang van de controle-informatie die moet worden verkregen over het voornemen van de leiding van de entiteit een kwestie is van vakkundige oordeelsvorming, omvatten de werkzaamheden van de auditor gewoonlijk het inwinnen van inlichtingen bij de entiteit, met de nodige onderbouwing van de verstrekte antwoorden daarop, bijvoorbeeld door:

- Na te gaan op welke wijze de leiding van de entiteit in het verleden haar aangegeven plannen met betrekking tot activa of verplichtingen ten uitvoer heeft gebracht.

- Schriftelijk vastgelegde plannen en andere documentatie, waaronder, indien van toepassing, budgetten, notulen *et cetera* te onderzoeken.
- Te beoordelen wat de door de leiding van de entiteit aangegeven motivering is om een bepaald actieplan uit te voeren.
- Na te gaan of de leiding in staat is een bepaald actieplan uit te voeren gegeven de economische omstandigheden van de entiteit, waaronder de gevolgen van de door haar contractueel overeengekomen verbintenissen.

Tevens beoordeelt de auditor het vermogen van de leiding van de entiteit tot het uitvoeren van een bepaald actieplan voor zover deze betrekking heeft op het hanteren, of de vrijstelling van het hanteren van waarderingen tegen reële waarde binnen het voor de entiteit van toepassing zijnde stelsel inzake financiële verslaggeving.

24. Wanneer alternatieve methoden voor de waardering tegen reële waarde binnen het voor de entiteit van toepassing zijnde stelsel inzake financiële verslaggeving voorhanden zijn of wanneer de waarderingmethode niet is voorgeschreven, dient de auditor te evalueren of de waarderingmethode in de gegeven omstandigheden passend is binnen het voor de entiteit van toepassing zijnde stelsel inzake financiële verslaggeving.

25. Het evalueren of de methode van waarden tegen reële waarde onder de omstandigheden geschikt is, vereist het gebruikmaken van vakkundige oordeelsvorming. Wanneer de leiding van de entiteit een bepaalde waarderingmethode kiest uit de alternatieven die beschikbaar zijn binnen het voor de entiteit van toepassing zijnde stelsel inzake financiële verslaggeving verkrijgt de auditor kennis van de motivering van de entiteit voor het maken van deze keuze door middel van een onderhoud met de entiteit over haar beweegredenen voor de keuze van de waarderingmethode. De auditor gaat daarbij na of:

- (a) De entiteit de criteria voorziet, voor zover ze bestaan, waaronder het van toepassing zijnde stelsel inzake financiële verslaggeving voldoende heeft geëvalueerd en op de juiste wijze heeft toegepast om de gekozen methode te onderbouwen;

(b) De waarderingsmethode geschikt is onder de gegeven omstandigheden, gelet op de aard van het actief dat, of de verplichting die wordt gewaardeerd en gelet op het voor de entiteit van toepassing zijnde stelsel inzake financiële verslaggeving; en

(c) De waarderingsmethode geschikt is voor wat betreft de activiteiten van de entiteit, de sector en de omgeving waarin de entiteit werkzaam is.

26. De leiding van de entiteit kan hebben vastgesteld dat verschillende waarderingsmethoden leiden tot een scala aan duidelijk verschillende waarderingen tegen reële waarde. In dergelijke gevallen evalueert de auditor de wijze waarop de entiteit de oorzaken van deze verschillen heeft onderzocht inzake het bepalen van de waardering tegen reële waarde.

27. De auditor dient te evalueren of de methode van de entiteit voor het waarderen tegen reële waarde consistent is toegepast.

28. Wanneer de leiding van de entiteit eenmaal een bepaalde waarderingsmethode heeft gekozen, evalueert de auditor of de entiteit deze methode consistent heeft toegepast voor het waarderen tegen reële waarde en zo ja, of deze consistentie passend blijft gezien de eventuele veranderingen in de omgeving of de omstandigheden die van invloed zijn op de entiteit, dan wel de wijzigingen in gestelde eisen binnen het op de entiteit van toepassing zijnde stelsel inzake financiële verslaggeving. Indien de entiteit de waarderingsmethode heeft gewijzigd gaat de auditor na of zij op afdoende wijze kan aantonen dat de waarderingsmethode waarop zij is overgegaan een betere waarderingsgrondslag biedt, dan wel of de wijziging is gebaseerd op een wijziging in gestelde eisen binnen het op de entiteit van toepassing zijnde stelsel inzake financiële verslaggeving, dan wel op een verandering in de omstandigheden. De invoering van een actieve markt voor een speciale categorie van activa of verplichtingen kan er op duiden dat het gebruik van de *discounted cashflow* methode niet langer geschikt is om een schatting te maken van de reële waarde van deze activa of verplichtingen.

Het gebruikmaken van de werkzaamheden van een deskundige

29. De auditor dient te bepalen of het noodzakelijk is gebruik te maken van de werkzaamheden van een deskundige. Het is mogelijk dat de auditor zelf beschikt over de noodzakelijke kennis en vaardigheid om controlewerkzaamheden inzake reële waarde te

plannen en uit te voeren of dat hij beslist gebruik te maken van de werkzaamheden van een deskundige. Bij deze beslissing houdt de auditor rekening met hetgeen is besproken in paragraaf 7 van ISA 620 “Gebruikmaken van de werkzaamheden van een deskundige”.

30. Wanneer is gepland dat gebruik zal worden gemaakt van een deskundige verkrijgt de auditor voldoende en geschikte controle-informatie dat deze werkzaamheden adequaat zijn in het kader van de controle en voldoen aan de vereisten van ISA 620.

31. Indien wordt gepland om gebruik te maken van de werkzaamheden van een deskundige gaat de auditor na of de opvatting van de deskundige over de definitie van “reële waarde” en over de methode die de deskundige zal hanteren voor het bepalen van de reële waarde in overeenstemming is met die van de leiding van de entiteit en met de vereisten van het van toepassing zijnde stelsel inzake financiële verslaggeving. Zo zijn bijvoorbeeld de methode die door een deskundige wordt gehanteerd voor het bepalen van de reële waarde van onroerend goed of van een ingewikkeld afgeleid product, of de actuariële methodes die zijn ontwikkeld voor het maken van schattingen van verzekeringsverplichtingen inzake het dekken van risico's, van vorderingen wegens herverzekering en soortgelijke posten, mogelijk niet in overeenstemming met de waarderingsgrondslagen van het van toepassing zijnde stelsel inzake financiële verslaggeving. Op basis hiervan houdt de auditor rekening met deze aangelegenheden, meestal door ze te bespreken, door aan de deskundige aanwijzingen te geven of gegeven aanwijzingen te beoordelen dan wel door het lezen van het rapport van de deskundige.

32. Overeenkomstig ISA 620 beoordeelt de auditor of de werkzaamheden van de deskundige geschikt zijn om als controle-informatie te kunnen dienen. Hoewel de redelijkheid van de veronderstellingen en de geschiktheid van de gehanteerde methodes en de toepassing daarvan behoren tot de verantwoordelijkheid van de deskundige, verkrijgt de auditor kennis van de belangrijkste veronderstellingen en van de gehanteerde methoden en gaat hij op grond van zijn kennis van de activiteiten van de entiteit en van de uitkomsten van andere controlewerkzaamheden na of ze geschikt, volledig en redelijk zijn. Hij gaat dit meestal na door deze aangelegenheden met de deskundige te bespreken. Paragraaf 39-49 behandelt de evaluatie door de auditor van de belangrijkste veronderstellingen die door de leiding van de entiteit worden gehanteerd, waaronder veronderstellingen waarop de entiteit steunt op grond van de werkzaamheden van de deskundige.

Controlewerkzaamheden die inspelen op het risico van een afwijking van materieel belang in waarderingen tegen reële waarde die door de entiteit zijn gemaakt en in de toelichtingen daarop

33. De auditor dient verdere controlewerkzaamheden op te zetten en uit te voeren die inspelen op het ingeschatte risico van een afwijking van materieel belang in beweringen inzake waarderingen tegen reële waarde die door de entiteit zijn gemaakt en inzake de toelichtingen daarop. ISA 330, “De werkzaamheden van de auditor in functie van zijn gemaakte risico-inschatting” behandelt de verantwoordelijkheid van de auditor voor het opzetten en uitvoeren van verdere controlewerkzaamheden waarvan de aard, tijdsfasering en omvang afhankelijk zijn van het ingeschatte risico van een afwijking van materieel belang op beweringniveau. Dergelijke verdere controlewerkzaamheden omvatten, voor zover van toepassing, systeemgerichte en gegevensgerichte werkzaamheden. In de paragrafen 34 - 55 worden aanvullende specifieke aanwijzingen gegeven voor gegevensgerichte werkzaamheden die van belang kunnen zijn in het kader van waarderingen tegen reële waarde van de entiteit en de toelichtingen daarop.

34. Vanwege het brede scala aan mogelijke waarderingen tegen reële waarde, van betrekkelijk eenvoudige tot ingewikkelde, kunnen de werkzaamheden van de auditor in belangrijke mate verschillen wat betreft de aard, tijdsfasering en omvang. Zo kunnen bijvoorbeeld gegevensgerichte werkzaamheden met betrekking tot de waardering tegen reële waarde inhouden (a) het toetsen van de belangrijkste veronderstellingen van de leiding van de entiteit, het waarderingsmodel en de onderliggende gegevens (zie paragraaf 39 - 49), (b) het maken van onafhankelijke schattingen van de reële waarde ter onderbouwing van de juistheid van de waardering tegen reële waarde (zie paragraaf 52), of (c) het beoordelen van het effect dat gebeurtenissen na de einddatum van de periode hebben op waarderingen tegen reële waarde en op de toelichtingen daarop (zie paragraaf 53 - 55).

35. Het bestaan van openbare prijsnoteringen in een actieve markt is gewoonlijk de beste controle-informatie voor de reële waarde. Sommige waarderingen tegen reële waarde zijn echter naar hun aard complexer dan andere. Deze complexiteit komt voort uit de aard van de post die tegen reële waarde wordt gewaardeerd of uit de waarderingmethode die is vereist door het van toepassing zijnde stelsel inzake financiële verslaggeving dan wel die door de leiding van de entiteit is gekozen. Sommige stelsels inzake financiële verslaggeving accepteren bij gebrek aan prijsnoteringen in een actieve markt bijvoorbeeld een schatting van

de reële waarde die is gebaseerd op een alternatieve methode zoals een berekening van de *discounted cashflow* of een vergelijkbaar model. Complexe waarderingen tegen reële waarde worden gewoonlijk gekenmerkt door een grotere onzekerheid inzake de betrouwbaarheid van het waarderingproces. Deze grotere onzekerheid kan voortkomen uit het volgende:

- De lengte van de periode waarop de verwachting betrekking heeft.
- Het aantal belangrijke en ingewikkelde veronderstellingen met betrekking tot het waarderingproces.
- Een hogere mate van subjectiviteit met betrekking tot de veronderstellingen en factoren die in het proces worden gehanteerd.
- Een hogere mate van onzekerheid omtrent het in de toekomst voorkomen van gebeurtenissen die ten grondslag liggen aan de gehanteerde veronderstellingen, of de gevolgen die daaruit voortvloeien.
- Het ontbreken van objectieve gegevens wanneer werd gebruik gemaakt van factoren die afhankelijk zijn van een subjectieve interpretatie.

36. Het inzicht dat de auditor heeft in het waarderingproces, inclusief in de complexiteit daarvan, is voor hem een hulpmiddel bij het bepalen van de aard, tijdsfasering en omvang van de uit te voeren controlewerkzaamheden. Hierna worden voorbeelden van overwegingen genoemd voor het ontwikkelen van controlewerkzaamheden:

- Bij het gebruikmaken van een prijsnotering ter verkrijging van controle-informatie over de waardering kan het noodzakelijk zijn inzicht te hebben in de omstandigheden waaronder de notering is tot stand gekomen. Wanneer bijvoorbeeld beursgenoteerde aandelen in portefeuille worden gehouden met als doel een duurzaam belang aan te houden kan het noodzakelijk zijn dat de waardering tegen de beursnotering uitgevoerd onder het voor de entiteit van toepassing zijnde stelsel inzake financiële verslaggeving wordt gecorrigeerd wanneer het aandelenpakket een omvang van betekenis heeft of beperkt verhandelbaar is.

- Wanneer gebruik wordt gemaakt van controle-informatie die door een derde is verschaft gaat de auditor de betrouwbaarheid daarvan na. Wanneer bijvoorbeeld controle-informatie wordt verkregen door gebruikmaking van externe bevestigingen beoordeelt de auditor met betrekking tot degene van wie de bevestiging wordt ontvangen de competentie, de onafhankelijkheid, de bevoegdheid om te bevestigen, de kennis omtrent hetgeen wordt bevestigd en de onpartijdigheid teneinde overtuigd te zijn van de betrouwbaarheid van de controle-informatie. De omvang van dergelijke controlewerkzaamheden zal afhangen van het vastgestelde risico van een afwijking van materieel belang met betrekking tot de waardering tegen reële waarde. De auditor handelt hierbij in overeenstemming met ISA 505, “Externe bevestigingen”.
- Controle-informatie ter onderbouwing van de waardering tegen reële waarde, bijvoorbeeld een waardering door een onafhankelijk deskundige, kan worden verkregen op een moment dat niet samenvalt met het moment waarop de entiteit de waardering van deze informatie moet uitvoeren in het kader van het opstellen van haar financiële overzichten. In dergelijke gevallen verkrijgt de auditor de controle-informatie waarmee de leiding van de entiteit rekening heeft gehouden bij het bepalen van de gevolgen van gebeurtenissen, transacties en veranderingen in de omstandigheden die zich voordoen tussen de datum van het waarden tegen reële waarde en de datum waarop de financiële overzichten zijn opgesteld.
- Er worden dikwijls zekerheden gesteld voor bepaalde soorten van beleggingen in schuldpapieren waarvoor wordt vereist dat deze worden gewaardeerd tegen reële waarde of waarvoor eventueel een bijzondere waardevermindering, naar gelang het geval, wordt toegepast. Wanneer de gestelde zekerheid een belangrijke factor is bij de waardering tegen reële waarde van de belegging of bij de beoordeling van de boekwaarde ervan verkrijgt de auditor voldoende en geschikte controle-informatie over het bestaan, de waarde, de rechten en toegang tot of de overdraagbaarheid van een zekerheid, waarbij hij tevens het bestaan nagaat van geregistreerde hypothecaire inschrijvingen of pandgevingen. Tevens verzekert hij zich ervan of de juiste toelichtingen met betrekking tot de zekerheid zijn opgenomen onder het voor de entiteit van toepassing zijnde stelsel inzake financiële verslaggeving.
- In sommige gevallen kunnen aanvullende controlewerkzaamheden, bijvoorbeeld het waarnemen door de auditor van een actief, noodzakelijk zijn om voldoende en geschikte controle-informatie te verkrijgen omtrent de juistheid van een waardering tegen reële waarde. Zo kan het zelf waarnemen van een vastgoedbelegging

noodzakelijk zijn om informatie te verkrijgen over de huidige staat waarin het actief verkeert, voor zover dit van invloed is op de reële waarde, of kan het onderzoeken van een waardepapier een beperking aan het licht brengen van de verhandelbaarheid ervan die van invloed is op de waarde daarvan.

Het toetsen van de belangrijkste veronderstellingen van de leiding van de entiteit, het waardingsmodel en de onderliggende gegevens

37. Het inzicht dat de auditor heeft in de betrouwbaarheid van het proces dat door de leiding van de entiteit wordt gehanteerd om de reële waarde te bepalen is een belangrijk element voor het onderbouwen van de daaruit voortvloeiende bedragen en is daardoor van invloed op de aard, tijdsfasering en omvang van de verdere controlewerkzaamheden. Een betrouwbaar proces voor het bepalen van de reële waarde is een proces dat leidt tot een redelijk consistente waardering en, indien van toepassing, tot de presentatie en toelichting met betrekking tot reële waarde, wanneer het in soortgelijke situaties wordt toegepast. Bij het verkrijgen van controle-informatie over waarderingen van de entiteit tegen reële waarde en over de toelichtingen daarop, evalueert de auditor of:

- (a) De veronderstellingen die door de leiding van de entiteit zijn gehanteerd redelijk zijn;
- (b) De waardering tegen reële waarde werd vastgesteld door, voor zover van toepassing, gebruik te maken van een juist model; en
- (c) De leiding van de entiteit gebruik heeft gemaakt van informatie die op dat moment redelijkerwijs beschikbaar was.

38. Eventuele schattingstechnieken en veronderstellingen alsmede de beoordeling en vergelijking door de auditor van waarderingen tegen reële waarde die zijn vastgesteld in vorige perioden met de resultaten die zijn verkregen in de lopende periode, kunnen controle-informatie verschaffen omtrent de betrouwbaarheid van het waardingsproces dat door de leiding van de entiteit wordt gehanteerd. De auditor gaat echter ook na of dergelijke geconstateerde verschillen in waarde het gevolg zijn van veranderingen in de economische omstandigheden.

39. Indien de auditor bepaalt dat er een significant risico bestaat inzake waarderingen tegen reële waarde of indien hiertoe om een andere reden aan leiding bestaat dient hij te evalueren of de belangrijkste veronderstellingen die door de leiding van de entiteit gehanteerd zijn bij de waardering tegen reële waarde, zowel afzonderlijk als gezamenlijk een redelijke grondslag vormen voor de waarderingen tegen reële waarde en de toelichtingen daarop in de financiële overzichten van de entiteit.

40. Het is voor de leiding van de entiteit noodzakelijk veronderstellingen te maken, inclusief veronderstellingen op basis van de werkzaamheden van een deskundige, om waarderingen tegen reële waarde te ontwikkelen. Hierdoor behoren tot de veronderstellingen van de leiding van de entiteit ook de veronderstellingen die zijn ontwikkeld op aanwijzing van het toezichthoudend orgaan. Veronderstellingen vormen een integrerend onderdeel van meer complexe waarderingmethoden, bijvoorbeeld waarderingmethoden die gebruik maken van een combinatie van schattingen van verwachte toekomstige kasstromen en van de geschatte bedragen van de toekomstige activa en verplichtingen, door deze te actualiseren. Auditors besteden bijzondere aandacht aan de belangrijkste veronderstellingen die ten grondslag liggen aan een waarderingmethode, en beoordelen of dergelijke veronderstellingen redelijk zijn. Om een redelijke basis te verschaffen voor waarderingen tegen reële waarde en voor de toelichtingen daarop moeten veronderstellingen relevant, betrouwbaar, neutraal, begrijpelijk en volledig zijn. Paragraaf 36 van het “Stramien voor Assurance-opdrachten” geeft een meer gedetailleerde beschrijving van deze kenmerken.

41. Specifieke veronderstellingen zullen variëren in functie van de kenmerken van het actief of van de verplichting die wordt gewaardeerd en van de gehanteerde waarderingmethode (bijvoorbeeld vervangingswaarde, marktwaarde of een methode gebaseerd op het resultaat). Indien bijvoorbeeld *discounted cashflow* (een methode gebaseerd op het resultaat) wordt gehanteerd als waarderingmethode zullen er veronderstellingen zijn over het niveau van de kasstromen, de periode die in de berekening is gehanteerd en de actualisatievoet.

42. Veronderstellingen zijn gewoonlijk gebaseerd op uiteenlopende soorten van controle-informatie vanuit interne of externe bronnen die een objectieve onderbouwing verschaffen voor de gehanteerde veronderstellingen. De auditor stelt de bron en de betrouwbaarheid vast van de controle-informatie waarmee de veronderstellingen van de leiding van de entiteit worden onderbouwd, waarbij hij tevens de veronderstellingen beoordeelt in het licht van de beschikbare historische informatie en evalueert of zij zijn gebaseerd op plannen die binnen de mogelijkheden van de entiteit liggen.

43. Controlewerkzaamheden inzake de veronderstellingen van de leiding van de entiteit worden uitgevoerd binnen het kader van de controle van de financiële overzichten van de entiteit. De controlewerkzaamheden hebben daardoor niet ten doel voldoende en geschikte controle-informatie te verkrijgen om een oordeel te geven over de veronderstellingen zelf. De auditor voert met name controlewerkzaamheden uit om te beoordelen of de veronderstellingen een redelijke basis vormen voor de waardering tegen reële waarde in het kader van de controle van de financiële overzichten als geheel.

44. Het vaststellen welke veronderstellingen van groot belang blijken te zijn voor de waardering tegen reële waarde vereist een standpuntbepaling door de leiding van de entiteit. De auditor richt zijn aandacht op de belangrijkste veronderstellingen. In het algemeen hebben de belangrijkste veronderstellingen betrekking op de zaken die een invloed van materieel belang hebben op de waardering tegen reële waarde en kunnen zaken omvatten die:

- (a) Gevoelig zijn voor de verandering in of voor de onzekerheid betreffende de aard of omvang. Veronderstellingen over de rentetarieven op korte termijn kunnen bijvoorbeeld minder vatbaar zijn voor belangrijke veranderingen in vergelijking tot veronderstellingen over de rentetarieven op lange termijn; en
- (b) Vatbaar zijn voor onjuiste toepassing of voor vooringenomenheid.

45. De auditor beoordeelt de gevoeligheid van de waardering voor veranderingen in belangrijke veronderstellingen waaronder marktomstandigheden die de waarde kunnen beïnvloeden. Indien van toepassing stimuleert de auditor de leiding van de entiteit om technieken te hanteren zoals een gevoeligheidsanalyse, om bijzonder gevoelige veronderstellingen aan het licht te brengen. Indien dergelijke analyses niet door de entiteit

worden gehanteerd, overweegt de auditor of hij zelf dergelijke technieken zal gebruiken. De auditor gaat eveneens na of de onzekerheid inzake de waardering tegen reële waarde of het gebrek aan objectieve gegevens een redelijke schatting onmogelijk maakt binnen het voor de entiteit van toepassing zijnde stelsel inzake financiële verslaggeving (zie paragraaf 9).

46. De beoordeling of de veronderstellingen een redelijke basis vormen voor de waardering tegen reële waarde heeft betrekking zowel op het totaal van de veronderstellingen als op iedere veronderstelling afzonderlijk. Veronderstellingen zijn dikwijls onderling afhankelijk en moeten daarom als geheel consistent zijn. Het is mogelijk dat een bepaalde veronderstelling die op zichzelf genomen wel redelijk blijkt te zijn, niet redelijk is wanneer zij in samenhang met andere veronderstellingen wordt gehanteerd. De auditor gaat na of de leiding van de entiteit de belangrijkste veronderstellingen en factoren die van invloed zijn op de waardering tegen reële waarde heeft onderkend.

47. De veronderstellingen waarop de waarderingen tegen reële waarde zijn gebaseerd (bijvoorbeeld de actualisatievoet die wordt gehanteerd bij de berekening van de contante waarde van toekomstige kasstromen) zijn gewoonlijk een weergave van wat de leiding van de entiteit verwacht als resultaat van bepaalde doelstellingen en strategieën. Om te voldoen aan het criterium van redelijkheid moeten dergelijke veronderstellingen afzonderlijk en als geheel ook realistisch zijn en in overeenstemming zijn met:

- (a) De algemene economische omgeving en de economische omstandigheden van de entiteit;
- (b) De plannen van de entiteit;
- (c) Veronderstellingen die in vorige perioden zijn gemaakt, voor zover van toepassing;
- (d) Ervaringen uit het verleden van de entiteit of eerdere situaties waarin zij heeft verkeerd voor zover deze nog steeds van toepassing zijn;
- (e) Andere aangelegenheden met betrekking tot de financiële overzichten, bijvoorbeeld veronderstellingen die door de leiding van de entiteit zijn gehanteerd bij het maken

van schattingen voor in de financiële overzichten opgenomen posten die geen verband houden met waarderingen tegen reële waarde en de toelichtingen daarop; en

- (f) Indien van toepassing, het risico dat is verbonden aan kasstromen, waaronder de mogelijke fluctuatie van de kasstromen en het daarmee verband houdende effect op de actualisatievoet.

Omdat veronderstellingen een weergave zijn van het voornemen van de leiding van de entiteit en van haar mogelijkheden om een bepaald actieplan uit te voeren, gaat de auditor na of zij in overeenstemming zijn met de plannen van de entiteit en met ervaringen uit het verleden (zie de paragrafen 22 en 23).

48. Indien de entiteit van de entiteit bij het ontwikkelen van veronderstellingen steunt op historische financiële informatie, beoordeelt de auditor in hoeverre dit gerechtvaardigd is. Historische financiële informatie zou echter niet representatief kunnen zijn voor toekomstige omstandigheden of gebeurtenissen, bijvoorbeeld wanneer de leiding van de entiteit van plan is nieuwe activiteiten aan te gaan of wanneer de omstandigheden met betrekking tot deze activiteiten wijzigen.

49. Inzake posten die door de entiteit zijn gewaardeerd met gebruikmaking van een waarderingsmodel wordt van de auditor niet verwacht dat zijn standpunt in de plaats komt van dat van de leiding van de entiteit. De auditor beoordeelt met name het model en evalueert of het geschikt is en of de gehanteerde veronderstellingen redelijk zijn. Het kan bijvoorbeeld ongeschikt zijn een *discounted cashflow* methode te hanteren bij het waarderen van een deelneming in een startende onderneming wanneer er op dit moment geen opbrengsten zijn waarop de verwachting van toekomstige winsten of kasstromen kan worden gebaseerd.

50. De auditor dient controlewerkzaamheden uit te voeren op de gegevens die zijn gebruikt bij het ontwikkelen van waarderingen tegen reële waarde en de toelichtingen daarop en dient te evalueren of de waarderingen tegen reële waarde op de juiste wijze zijn afgeleid van deze gegevens en van de veronderstellingen die de leiding van de entiteit heeft gehanteerd.

51. De auditor evalueert of de gegevens waarop de waardering tegen reële waarde is gebaseerd, inclusief de gegevens die zijn gebruikt in de werkzaamheden van de deskundige,

juist, volledig en relevant zijn; tevens gaat hij na of de waarderingen tegen reële waarde correct zijn vastgesteld, uitgaande van deze gegevens en van de veronderstellingen van de leiding van de entiteit. De werkzaamheden van de auditor kunnen bijvoorbeeld ook controlewerkzaamheden inhouden zoals het vaststellen van de bron van de gegevens, het maken van herberekeningen en het beoordelen van informatie op onderlinge consistentie waaronder het nagaan of deze informatie in overeenstemming is met het voornemen van de leiding van de entiteit om een bepaald actieplan uit te voeren zoals is behandeld in de paragrafen 22 en 23.

Het maken van onafhankelijke schattingen van de reële waarde ter onderbouwing van de juistheid daarvan

52. De auditor kan een onafhankelijke schatting maken van de reële waarde (bijvoorbeeld door gebruik te maken van een door hem zelf ontwikkeld model) ter onderbouwing van de waardering tegen reële waarde door de entiteit gemaakt. Bij het maken van een onafhankelijke schatting waarbij gebruik wordt gemaakt van de veronderstellingen gehanteerd door de leiding van de entiteit evalueert de auditor deze veronderstellingen zoals behandeld in de paragrafen 39 - 49. In plaats van gebruik te maken van de veronderstellingen van de leiding van de entiteit kan hij ook afzonderlijke veronderstellingen ontwikkelen om vergelijkingsmateriaal te hebben voor de waarderingen tegen reële waarde zoals die door de leiding van de entiteit zijn uitgevoerd. In dat geval verkrijgt de auditor echter wel inzicht in de veronderstellingen van de leiding. Hij gebruikt dit inzicht om vast te stellen dat zijn model rekening houdt met de belangrijkste variabelen en om een eventueel belangrijk verschil met de schatting van de leiding te evalueren. Hij voert tevens controlewerkzaamheden uit op de gegevens die zijn gebruikt om waarderingen tegen reële waarde en de toelichtingen daarop te ontwikkelen zoals is behandeld in de paragrafen 50 en 51. Bij het uitvoeren van deze werkzaamheden tijdens een controle neemt de auditor de aanwijzingen in acht die zijn opgenomen in ISA 520, "Cijferanalyse".

Gebeurtenissen na de einddatum van de periode

53. De auditor dient rekening te houden met het effect van gebeurtenissen na de einddatum van de periode op de waarderingen tegen reële waarde en op de in de financiële overzichten opgenomen toelichtingen daarop.

54. Transacties en gebeurtenissen die zich voordoen na de de einddatum van de periode maar vóór de afronding van de controle, kunnen geschikte controle-informatie opleveren met betrekking tot de waardering tegen reële waarde die de leiding van de entiteit heeft gemaakt. Zo kan een verkoop van een vastgoedbelegging kort na de de einddatum van de periode controle-informatie opleveren met betrekking tot de waardering daarvan tegen reële waarde.

55. In de periode na de de einddatum van de periode kunnen de omstandigheden echter veranderen ten opzichte van die per einddatum van de periode. Informatie over reële waarde na de einddatum van de periode kan een weergave zijn van gebeurtenissen die zijn opgetreden na de de einddatum van de periode en niet van de omstandigheden die zich per einddatum van de periode hebben voorgedaan. De koersen van veel verhandelde effecten die na de de einddatum van de periode veranderd zijn leveren gewoonlijk geen geschikte controle-informatie over de waarde van die effecten per einddatum van de periode. De auditor handelt bij het evalueren van controle-informatie inzake dergelijke gebeurtenissen overeenkomstig ISA 560, “Gebeurtenissen na de einddatum van de periode”.

Toelichting met betrekking tot reële waarde

56. De auditor dient te evalueren of de toelichtingen met betrekking tot reële waarde die door de entiteit zijn verstrekt in overeenstemming zijn met het voor de entiteit van toepassing zijnde stelsel inzake financiële verslaggeving.

57. Het geven van informatie over reële waarde is in veel stelsels inzake financiële verslaggeving een belangrijk aspect van de financiële overzichten. Veelal is toelichting over de reële waarde vereist wegens de relevantie voor de gebruikers bij het beoordelen van de prestaties en de financiële positie van de entiteit. Sommige entiteiten geven naast de informatie die is vereist door het van toepassing zijnde stelsel inzake financiële verslaggeving op vrijwillige wijze aanvullende informatie over reële waarde in de in de financiële overzichten opgenomen toelichtingen.

58. Bij de controle van de waardering tegen reële waarde en van de daarop betrekking hebbende uiteenzettingen in de toelichtingen bij de financiële overzichten, onafhankelijk van de vraag of dit nu vereist is door het van toepassing zijnde stelsel inzake financiële

verslaggeving of dit vrijwillig wordt toegelicht, voert de auditor gewoonlijk in principe dezelfde soorten controlewerkzaamheden uit als die welke worden toegepast bij de controle van de waardering tegen reële waarde die in de financiële overzichten is verwerkt. De auditor verkrijgt voldoende en geschikte controle-informatie dat de waarderingsgrondslagen geschikt zijn binnen het voor de entiteit van toepassing zijnde stelsel inzake financiële verslaggeving, dat zij op consistente wijze worden toegepast en dat de schattingsmethode en de belangrijkste veronderstellingen die worden gehanteerd, op de juiste wijze zijn toegelicht in overeenstemming met het voor de entiteit van toepassing zijnde stelsel inzake financiële verslaggeving. De auditor gaat eveneens na of de vrijwillig gegeven informatie onjuist zou kunnen zijn in de context van de financiële overzichten. De leiding van de entiteit kan bijvoorbeeld de huidige verkoopwaarde voor een actief in de toelichting opnemen zonder melding te maken van belangrijke beperkingen op grond van contractuele afspraken die de verkoop in de directe toekomst uitsluiten.

59. De auditor evalueert of de entiteit de juiste toelichting heeft gegeven over de reële waarde die door het voor haar van toepassing zijnde stelsel inzake financiële verslaggeving is vereist. Wanneer een post een hoge mate van onzekerheid over de waardering in zich heeft, stelt de auditor vast of de toelichting voldoende is om de gebruikers over deze onzekerheid te informeren. De auditor kan bijvoorbeeld evalueren of de toelichting over de boven- en ondergrens van bedragen waartussen de reële waarde redelijkerwijs geacht wordt te liggen, en over de veronderstellingen waarop deze grenzen zijn gebaseerd, mogelijk is binnen het voor de entiteit van toepassing zijnde stelsel inzake financiële verslaggeving, indien de leiding van de entiteit van mening is dat het vermelden van één bedrag onjuist is. Indien van toepassing beoordeelt de auditor ook of de entiteit heeft voldaan aan de vereisten voor verwerking en toelichting met betrekking tot veranderingen in de waarderingsmethode die is gehanteerd bij het vaststellen van de waardering tegen reële waarde.

60. Wanneer toelichting over de informatie omtrent reële waarde binnen het van toepassing zijnde stelsel inzake financiële verslaggeving achterwege wordt gelaten omdat het niet uitvoerbaar is de reële waarde met voldoende betrouwbaarheid te bepalen, evalueert de auditor het adequaat zijn van de toelichtingen die in deze omstandigheden vereist zijn. Indien de entiteit de informatie over de reële waarde die wordt vereist door het van toepassing zijnde stelsel inzake financiële verslaggeving niet adequaat heeft toegelicht, evalueert de auditor of

de getrouwheid van de financiële overzichten wordt beïnvloed doordat wordt afgeweken van het van toepassing zijnde stelsel inzake financiële verslaggeving.

Het evalueren van de uitkomsten van de controlewerkzaamheden

61. Bij de definitieve beoordeling of de waarderingen tegen reële waarde en de toelichtingen daarop in de financiële overzichten in overeenstemming zijn met het voor de entiteit van toepassing zijnde stelsel inzake financiële verslaggeving, dient de auditor een evaluatie te maken van zowel de aspecten “voldoende” en “geschikt” van de verkregen controle-informatie als de consistentie van die informatie met andere informatie die tijdens de controle is verkregen en geëvalueerd.

62. Bij het beoordelen of waarderingen tegen reële waarde en de in de financiële overzichten opgenomen toelichtingen daarop in overeenstemming zijn met het voor de entiteit van toepassing zijnde stelsel inzake financiële verslaggeving, evalueert de auditor de consistentie tussen de controle-informatie die is verkregen tijdens de controle van de waardering tegen reële waarde en andere tijdens de controle verkregen controle-informatie, binnen de context van de financiële overzichten als geheel. Hij gaat bijvoorbeeld na of er een verband of wederzijdse betrekking bestaat of dient te bestaan tussen de interestvoeten die worden gebruikt bij het contant maken van toekomstige kasstromen om de reële waarde van een vastgoedbelegging te bepalen, en de interestvoeten op leningen die thans door de entiteit worden aangegaan voor het zich verschaffen van vastgoedbeleggingen.

Bevestigingen van de leiding van de entiteit

63. De auditor dient van de leiding van de entiteit schriftelijke bevestigingen te verkrijgen inzake de redelijkheid van de belangrijkste veronderstellingen, waarin ook is aangegeven of deze een juiste weergave zijn van de voornemens van de leiding van de entiteit en van haar mogelijkheden om namens de entiteit een bepaald actieplan uit te voeren voor zover dat betrekking heeft op de waarderingen tegen reële waarde en op de toelichtingen daarop.

64. ISA 580, “Bevestigingen van de leiding van de entiteit” behandelt het gebruikmaken van bevestigingen van de leiding van de entiteit als controle-informatie. Afhankelijk van de aard,

het materiële belang en de complexiteit van de reële waarde kunnen de bevestigingen van de leiding van de entiteit over waarderingen tegen reële waarde en de toelichtingen daarop die in de financiële overzichten zijn opgenomen, ook bevestigingen omvatten die betrekking hebben op de volgende aspecten:

- De juistheid van de waarderingmethoden inclusief de daarmee verband houdende veronderstellingen die door de leiding van de entiteit zijn gehanteerd bij het bepalen van de reële waarde binnen het van toepassing zijnde stelsel inzake financiële verslaggeving, en de consistentie in de toepassing van de methoden.
- De argumentatie die door de leiding van de entiteit is gehanteerd om af te wijken van de basisvoorwaarde inzake het gebruikmaken van waarderingen tegen reële waarde zoals geformuleerd binnen het voor de entiteit van toepassing zijnde stelsel inzake financiële verslaggeving⁽¹⁾.
- De volledigheid en de juistheid van de toelichtingen met betrekking tot reële waarde binnen het voor de entiteit van toepassing zijnde stelsel inzake financiële verslaggeving.
- Of gebeurtenissen na de einddatum van de periode een aanpassing noodzakelijk maken op waarderingen tegen reële waarde en de toelichtingen daarop die in de financiële overzichten zijn opgenomen.

Communicatie met het toezichhoudend orgaan

65. ISA 260, “Communicatie over controle-aangelegenheden met het toezichhoudend orgaan” vereist dat auditors de controle-aangelegenheden, die van belang zijn in het kader van governance, communiceren met het toezichhoudend orgaan. Vanwege de onzekerheden die dikwijls samenhangen met bepaalde waarderingen tegen reële waarde kan het mogelijke effect van bepaalde significante risico’s op de financiële overzichten van belang zijn in het kader van governance. Zo overweegt de auditor om te communiceren over de aard van de belangrijkste veronderstellingen die zijn gehanteerd bij de waardering tegen reële waarde,

⁽¹⁾ Cf. paragraaf 21 van deze ISA

over de mate van subjectiviteit die een rol heeft gespeeld bij het ontwikkelen van de veronderstellingen en over het relatieve materiële belang voor de financiële overzichten als geheel van de posten die zijn gewaardeerd tegen reële waarde. De auditor neemt de aanwijzingen in acht die zijn opgenomen in ISA 260 bij het bepalen van de aard en vorm van communicatie.

Ingangsdatum

66. Deze ISA is van toepassing op controles van financiële overzichten over periodes beginnend op of na 15 december 2004.

BIJLAGE

Waarderingen tegen reële waarde en de toelichtingen daarop onder verschillende stelsels inzake financiële verslaggeving

1. Verschillende stelsels inzake financiële verslaggeving vereisen of bieden de mogelijkheid tot een aantal verschillende vormen van waarderingen tegen reële waarde en toelichtingen daarop. Zij verschillen ook in de mate waarin zij aanwijzingen geven voor de grondslagen voor de waardering van activa en verplichtingen of voor de toelichtingen daarop. Sommige stelsels inzake financiële verslaggeving schrijven algemene regels voor, andere geven algemene aanwijzingen en sommige geven in het geheel geen aanwijzingen. Daarnaast bestaan er ook sectorspecifieke toepassingen voor waardering tegen reële waarde en de toelichting daarop.

2. Er kunnen verschillende definities van reële waarde bestaan binnen stelsels inzake financiële verslaggeving of voor verschillende activa, verplichtingen of toelichtingen binnen een bepaald stelsel. *International Accounting Standard (IAS) 39*, “Financiële Instrumenten: Verwerking en Waardering”, definieert reële waarde bijvoorbeeld als “het bedrag waarvoor een actief kan worden verhandeld of een verplichting kan worden afgewikkeld tussen ter zake goed geïnformeerde, tot een transactie bereid zijnde partijen die onafhankelijk zijn.” Het concept van reële waarde gaat gewoonlijk eerder uit van een transactie op dit moment dan van een afwikkeling in het verleden of in de toekomst. Daardoor zou het proces van waardering tegen reële waarde een onderzoek kunnen zijn naar de geschatte prijs waarvoor die transactie tot stand zou komen. Bovendien kunnen verschillende stelsels inzake financiële verslaggeving termen hanteren als “entiteitspecifieke waarde”, “gebruikswaarde” of gelijksoortige begrippen, maar het is mogelijk dat deze toch worden beschouwd als een toepassing van het concept van reële waarde dat in deze ISA wordt gebruikt.

3. Verschillende stelsels inzake financiële verslaggeving kunnen veranderingen in de waardering tegen reële waarde die zich in de loop van de tijd voordoen, op verschillende manieren behandelen. Zo kan bijvoorbeeld een bepaald stelsel inzake financiële verslaggeving vereisen dat veranderingen direct in het eigen vermogen worden verwerkt terwijl andere stelsels dan weer vereisen dat deze via de winst-en-verliesrekening worden weergegeven. In bepaalde stelsels wordt het antwoord op de vraag of gebruik wordt gemaakt van waardering

tegen reële waarde of op welke wijze deze wordt toegepast, beïnvloed door het voornemen van de leiding van de entiteit om met betrekking tot de bepaalde activa of verplichtingen een bepaald actieplan uit te voeren.

4. Verschillende stelsels inzake financiële verslaggeving kunnen bepaalde specifieke eisen stellen aan waarderingen tegen reële waarde en de toelichtingen daarop die in de financiële overzichten zijn opgenomen en kunnen deze in een verschillende mate voorschrijven of toestaan. Het stelsel inzake financiële verslaggeving kan:

- Vereisten voorschrijven voor waardering, presentatie en toelichting voor bepaalde informatie die in de financiële overzichten is verwerkt of voor informatie die is opgenomen in de toelichting en op de financiële overzichten of die als aanvullende informatie is gepresenteerd;
- Bepaalde waarderingen toestaan die gebruik maken van reële waarden ter keuze van de entiteit of alleen wanneer aan bepaalde voorwaarden is voldaan;
- Een specifieke methode voorschrijven voor het bepalen van de reële waarde, bijvoorbeeld het gebruikmaken van een onafhankelijke taxatie of een bepaalde manier om de *discounted cashflow* te hanteren;
- Toestaan een keuze te maken uit een aantal alternatieve methoden voor het bepalen van de reële waarde (de criteria voor de keuze kunnen al dan niet zijn bepaald door het stelsel inzake financiële verslaggeving); of
- Geen aanwijzingen verschaffen voor de waardering op of de toelichting met betrekking tot reële waarde anders dan dat het hanteren daarvan duidelijk is op grond van gewoonte of gebruik, bijvoorbeeld een gebruik binnen een sector.

5. Sommige stelsels inzake financiële verslaggeving stellen als basisvoorwaarde voor het verplicht toepassen of het toestaan van waarderingen tegen reële waarde en de toelichtingen daarop dat de reële waarde op een betrouwbare wijze voor activa en verplichtingen kan worden bepaald. In sommige gevallen is deze basisvoorwaarde niet vervuld wanneer er voor een actief of passief geen marktnotering in een actieve markt bestaat en andere methoden om

een redelijke schatting van de reële waarde daarvan te maken duidelijk ongeschikt en onwerkbaar zijn.

6. Sommige stelsels inzake financiële verslaggeving stellen bepaalde voorwaarden aan aanpassingen of wijzigingen met betrekking tot informatie omtrent waardering dan wel andere overwegingen die uniek zijn voor een bepaald actief of een bepaalde verplichting. Zo kan voor de verwerking van een vastgoedbelegging worden vereist dat er aanpassingen worden gemaakt ten opzichte van een geschatte marktwaarde, zoals aanpassingen voor geschatte kosten bij verkoop, aanpassingen die betrekking hebben op de fysieke toestand en de ligging van het onroerend goed en dergelijke zaken. Om gelijksoortige redenen moeten prijsnoteringen misschien worden aangepast en gewijzigd om te komen tot een betere maatstaf voor de reële waarde als er geen actieve markt bestaat voor een bepaald actief. Zo zijn bijvoorbeeld prijsnoteringen mogelijk geen goede indicatie van de reële waarde wanneer er slechts af en toe wordt gehandeld in de markt, de markt slecht is georganiseerd of er slechts geringe hoeveelheden worden verhandeld ten opzichte van de totale omvang van het aantal verhandelbare eenheden. Dientengevolge moeten dergelijke marktprijzen wellicht worden aangepast en gewijzigd. Het aanwenden van alternatieve bronnen voor marktinformatie kan noodzakelijk zijn om dergelijke aanpassingen of wijzigingen door te voeren.

Het vóórkomen van waardering tegen reële waarde

7. Waarderingen en toelichtingen gebaseerd tegen reële waarde komen in toenemende mate voor in stelsels inzake financiële verslaggeving. Reële waarden kunnen op een aantal manieren voorkomen in en van invloed zijn op het opstellen van financiële overzichten, onder meer de waardering tegen reële waarde van de onderstaande posten:

- Bepaalde activa of verplichtingen, zoals verhandelbare effecten of schulden om een verplichting onder een financieel instrument af te wikkelen, op stelselmatige wijze of periodiek tegen marktwaarde.
- Bepaalde onderdelen van het eigen vermogen, bijvoorbeeld bij de verwerking, de waardering en de presentatie van bepaalde financiële instrumenten zoals een obligatie die door de houder ervan kan worden geconverteerd in aandelen van de emittent.

- Bepaalde activa of verplichtingen die door een fusie of overname zijn verkregen. De eerste bepaling van goodwill ontstaan bij de aankoop van een entiteit in een bedrijfscombinatie is gewoonlijk gebaseerd op de waardering van de verworven activa en verplichtingen tegen reële waarde en op de reële waarde van de betaalde vergoeding.
- Bepaalde activa of verplichtingen die eenmalig zijn aangepast tegen reële waarde. Sommige stelsels inzake financiële verslaggeving kunnen waarden tegen reële waarde vereisen om de omvang vast te stellen van de aanpassing van de waardering van een actief of van een groep van activa als onderdeel van de bepaling van een bijzondere waardevermindering. Als voorbeeld kan worden genoemd een toets op een bijzondere waardevermindering van goodwill die is verworven bij een bedrijfscombinatie en die gebaseerd is op de reële waarde van een bepaald zelfstandig bedrijfsonderdeel of rapporterende eenheid, waarbij de waarde wordt toegerekend aan de groep van activa en verplichtingen van het onderdeel of de eenheid om de daarin opgesloten goodwill af te leiden ter vergelijking met de verwerkte goodwill.
- Het in totalen opnemen van activa en verplichtingen. In sommige omstandigheden vereist de waardering van een verzameling of een groep activa of verplichtingen het als totaalbedrag opnemen van de reële waarden van een aantal individuele activa of verplichtingen in een dergelijke verzameling of groep. Zo kan bijvoorbeeld binnen het voor een entiteit van toepassing zijnde stelsel inzake financiële verslaggeving de waardering van een gediversifieerde portefeuille aan leningen kunnen worden vastgesteld op basis van de reële waarde van sommige categorieën van leningen die in deze portefeuille voorkomen.
- Transacties die het ruilen, zonder dat daarvoor betaling plaatsvindt, van activa tussen onafhankelijke partijen met zich brengen. Bijvoorbeeld een uitwisseling van productiemiddelen tussen verschillende bedrijfsonderdelen zonder dat daarvoor betaling plaatsvindt.
- Informatie die wordt uiteengezet in de toelichting op de financiële overzichten of gepresenteerd wordt als aanvullende informatie, maar die niet in de financiële overzichten is verwerkt.